

Het iudicium abeundi: de grenzen van artikel 7.42a WHW

In 2010 is de **Wet Versterking Besturing** ingevoerd. Door de introductie van artikel 7.42a WHW heeft zij universiteiten en hogescholen de bevoegdheid gegeven studenten heen te zenden op grond van gedragingen of uitlatingen waarmee ze blijken te geven van beroepsongeschiktheid of ongeschiktheid voor de praktische beroepsvoorbereiding (tabel 1). Daarnaast strekt het tuchtrecht van universiteiten en hogescholen zich tot twee andere misdragingen van studenten uit: examenfraude (7.12b lid 2 WHW) en overlast (7.57h WHW).

De faculteiten Geneeskunde ervaren de grenzen van artikel 7.42a, zoals getrokken door de wetgever, als een keurslijf. Zij willen zelf bepalen op grond van welke criteria studenten wegens vermeende beroepsongeschiktheid kunnen worden geweigerd of heengezonden en ze zijn zelfs geneigd om de grenzen van de wet op te zoeken om bij de rechter rekkelijker jurisprudentie uit te lokken. Zie bijvoorbeeld Timmermans (2023) en Harbers (2022) [en de tegenwerpingen van Dijkgraaf (2022)]. In deze case study worden **drie supplementaire maatregelen** behandeld die door één van de geneeskundefaculteiten in den lande zijn geïntroduceerd om de grenzen van artikel 7.42a op te rekken:

(SM1) ongelijke behandeling ten nadele van studenten met een functiebeperking;

(SM2) criminalisering van lichte misdragingen; en

(SM3) tussentijdse opschorting van onderwijs- en examenrechten.

Achtereenvolgens passeren de revue: het Protocol Iudicium Abeundi (Bonke & Van Luijk 2010), een Rotterdams pleidooi voor selectie aan de poort (Beerthuisen & Bonke (2017), en de Onderwijs- en Examenregeling van de Rotterdamsche faculteit Geneeskunde (2022-2023). In een naschrift wordt de dramatische casus van Fouad L. aangestipt, die (naar verluidt) behept is met een stoornis in het autistisch spectrum en die van 2013 tot 2023 Geneeskunde gestudeerd heeft aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Tabel 1. Op wie mag artikel 7.42a WHW volgens de wetgever worden toegepast?

De leerling-beroepsbeoefenaar heeft “door zijn gedragingen of uitlatingen blijken (...) gegeven van ongeschiktheid voor de uitoefening van een of meer beroepen waartoe de door hem gevolgde opleiding hem opleidt, dan wel voor de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening.” (Wetsvoorstel Versterking Besturing 31821-2 artikel 7.42a)

- “De maatregel moet proportioneel zijn.” “Het gaat om gedragingen en uitlatingen die in de context van het beroep of de praktijkoefening ontoelaatbaar zijn” (31821-3 §4.3). De Raad van State (31821-4) spreekt in dat verband van *ernstige misdragingen* en van *ernstig, moreel laakbaar gedrag*.
- Te denken valt aan “een geneeskundestudent tegen wie volgens de Wet BIG (art. 47) [zware] tuchtrechtelijke sancties zouden worden opgelegd [wegens enig (moreel laakbaar) handelen of nalaten in strijd met de zorg die de beroepsbeoefenaar in die hoedanigheid behoort te betrachten ten opzichte van patiënten of hun naasten], indien het tuchtrecht op hem van toepassing zou zijn geweest.” “Het onvoldoende functioneren op een bepaald gebied of handeling, bijvoorbeeld in de collegiale omgang of professioneel gedrag, is op zich niet voldoende voor een iudicium abeundi.” (31821-3 §4.3)
- Het gaat tevens om “studenten die door hun gedrag of uitlatingen een gevaar vormen voor andere betrokkenen”. Artikel 7.42a “richt zich op gevallen waarin personen door hun gedragingen een bedreiging vormen voor anderen, zoals medestudenten, docenten, maar ook voor degenen die op een andere manier deel uitmaken van het onderwijs. (...) Het probleemgedrag kan zich uiten in (seksuele) intimidatie, agressie, geweld of algemeen disfunctioneren ten gevolge van een ernstige persoonlijkheidsstoornis.” (31821-3 §4.3)
- Het gaat bijvoorbeeld om een geneeskundestudent die “door zijn gedragingen een bedreiging voor anderen (vormt),” zodanig dat gebleken is of ernstig gevreesd moet worden dat patiënten en hun naasten of anderen waarmee hij in de hoedanigheid van leerling-arts omgaat “substantiële (lichamelijke of emotionele) schade (...) oplopen”. (31821-7)
- Aan de toepassing van deze maatregel moet “een zorgvuldige afweging van belangen” voorafgaan (31821-3 §4.3): enerzijds de belangen van de student (*recht op onderwijs naar eigen keuze*) en anderzijds de belangen van de onderwijsinstelling en andere betrokkenen. Volgens het Protocol Iudicium Abeundi (2010) mag deze maatregel dan ook niet worden opgelegd tenzij de student eerst in de gelegenheid is gesteld een remedial traject te doorlopen met het doel zijn laakbare gedrag te corrigeren.
- In een eerder wetsvoorstel (WHOO 2006 artikel 3.48) werd als eis gesteld dat de student *op objectieve gronden* wordt heengezonden [dus niet zomaar met de natte vinger doch op vaste criteria en met de blinddoek van Vrouwe Justitia]. Die zinsnede spreekt zó vanzelf dat de wetgever het uiteindelijk niet nodig heeft gevonden hem met zoveel woorden in de wetstekst op te nemen.

Het Protocol Iudicium Abeundi

Het Protocol is een uitgave van de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra, bedoeld als handreiking voor de toepassing van artikel 7.42a WHW, meer in het bijzonder voor de faculteiten Geneeskunde, Tandheelkunde en Diergeneeskunde. Het Protocol bestaat uit een hoofdtekst, een toelichting (bijlage 1) en een juridische verantwoording (bijlage 2). In de toelichting nemen de auteurs (Bonke & Van Luijk 2010) de vrijheid hun eigen, vrije interpretatie van het wetsartikel te introduceren (tabel 2).

SM2-maatregelen: Faculteiten mogen volgens hen bij de toepassing van artikel 7.42a *alle* moreel-laakbare gedragingen en uitlatingen (van welke ernst dan ook) in de beschouwing betrekken. Met deze maatregel sluiten zij aan bij de benadering van Van Mook et al. (2007, 2009), die onder verwijzing naar de Memorie van Toelichting (§3.2) van een eerder wetsvoorstel (WHOO 2006) spreken van “structureel gedrag dat niet in overeenstemming is met de normen en waarden van de beroepsuitoefening”.

SM1-maatregelen: De auteurs introduceren het idee dat faculteiten vooral studenten-met-een-label in het vizier moeten nemen, wier gedragingen op psychische beroepsongeschiktheid kunnen wijzen. Daarmee zetten ze de deur wijd open voor een beleidslijn, zoals later bepleit door Beerthuizen & Bonke (2017), die tot doel heeft risicostudenten met een functiebeperking te weren. Een dergelijke beleidslijn staat op gespannen voet met de Wet Gelijke Behandeling op grond van Handicap of Chronische Ziekte en het VN-verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.

Tabel 2. Op wie is artikel 7.42a volgens het Protocol Iudicium Abeundi (bijlage 1) van toepassing?

- Volgens bijlage 1 van het Protocol Iudicium Abeundi (Bonke & Van Luijk 2010) is artikel 7.42a van toepassing op *alle moreel-laakbare gedragingen en uitlatingen* (van welke ernst dan ook), gepleegd jegens patiënten en hun naasten of jegens anderen waarmee studenten in hun hoedanigheid van leerling-arts omgaan, voor zover ze daarmee blijken te geven van ongeschiktheid voor de beroepsuitoefening of voor de praktische voorbereiding daarop (p.23). De geringe ernst van sommige gedragingen/uitlatingen wordt vaak gecompenseerd door de hoge frequentie ervan (p.26). Een dik dossier met vele kleine misdragingen telt dus volgens hen niet minder zwaar dan een dun dossier, zoals bedoeld in artikel 7.42a, met één of twee ontoelaatbare misdragingen.
- Het gaat tevens om studenten wier gedragingen en uitlatingen op *psychische beroepsongeschiktheid* wijzen, zoals mensen met een ernstige persoonlijkheidsstoornis (bv. in het autistisch spectrum, zoals ernstige vormen van Asperger) of een psychiatrische stoornis, zoals niet-behandelbare, paranoïde schizofrenie (p.23 e.v.). Volgens de auteurs moeten zij preventief in de gaten gehouden worden, evenals studenten met een strafblad (p.25).

II. Een Rotterdams pleidooi voor selectie aan de poort

Beerthuizen & Bonke (2017) schreven in het artsblad Medisch Contact een artikel over studenten met een functiebeperking. De auteurs zijn of waren verbonden aan de sectie Medische psychologie en Psychotherapie van het Erasmus Medisch Centrum te Rotterdam. Naar verluidt had de tweede auteur, dr. Benno Bonke, de leiding over het bachelorpracticum Klinische Vaardigheden in de opleiding Geneeskunde.

SM1-maatregelen: De auteurs stellen voor, aspirant-studenten met een fysieke, zintuiglijke of psychische functiebeperking te weren uit de opleiding Geneeskunde, althans voor zover zij blijken te geven van ‘unfitness to practise’, d.w.z. ongeschiktheid voor de beroepsuitoefening of voor de praktische voorbereiding daarop. Volgens hen moet daarbij de nadruk liggen op selectie aan de poort. Zij “zullen moeten worden tegengehouden of, als zo’n functiebeperking tijdens de opleiding ontstaat, de opleiding moeten staken.”

SM3-maatregelen: “Als [zittende] studenten een ernstige functiebeperking hebben die niet verenigbaar wordt geacht met het beroep van arts, dan moeten ze worden ontmoedigd [opdat ze hun studie niet voortzetten], hoezeer dit ook tegen hun eigen wensen ingaat. Zij moeten tegen zichzelf in bescherming worden genomen (...).” Als voorbeeld noemen de auteurs: een autistische student met het syndroom van Asperger.

III. De onderwijs- en examenregeling van de Rotterdamse faculteit Geneeskunde (2022-2023)

Door de faculteit Geneeskunde van de Erasmus Universiteit is in de masteropleiding-tot-basisarts een Onderwijs- en Examenregeling (OER §9 en bijlage 5) opgesteld die het mogelijk maakt drie supplementaire maatregelen in te zetten (tabel 3).

SM1-maatregelen: Kenmerkend voor de benadering van de Rotterdamse geneeskundefaculteit is dat zij zich met name ten doel stelt beroepsongeschikte studenten te detecteren die tot een bepaalde deelverzameling van haar studenten behoren: namelijk diegenen die onvoldoende beschikken over de algemene

professionele vaardigheden die zijn vereist in het contact met anderen. Vergeleken met hun medestudenten, lopen studenten met dat soort functiebeperkingen dus een groter risico in de fuik van vermeende beroepsongeschiktheid te zwemmen en door formele heenzending of SM3-maatregelen te worden getroffen.

SM2-maatregelen: Van studenten die tot deze deelverzameling blijken te behoren, wordt een dossier aangelegd waarin hun onvolkomenheden en misdragingen worden opgetekend. Op grond van de aard en veelheid van minder-ernstige misdragingen, verzameld in het dossier, kan men besluiten een 7.42a-procedure tegen hen aan te spannen.

SM3-maatregelen: Maar in plaats van formele heenzending ex artikel 7.42a kan men ook kiezen voor sancties gericht op belemmering van de studievoortgang: informele ontmoedigingstactieken (bijvoorbeeld schorsingen ex artikel 7.57h WHW). Uit tabel 3 (laatste bullet) blijkt dat men zelfs inbreuk meent te mogen maken op de wettelijke rechten van een student die alle 180 studiepunten van de masteropleiding op zak heeft. Blijkbaar hanteert men als uitgangspunt dat de examencommissie tot taak heeft als poortwachter van het artsengilde op te treden en dat zij dus tot alle prijs behoort te voorkomen dat aan beroepsongeschikte examenkandidaten het diploma wordt toegekend.

Tabel 3. Op wie wordt artikel 7.42a toegepast door de Rotterdamse faculteit Geneeskunde?

- Volgens de Onderwijs- en Examenregeling 2022-2023 (§9 en Bijlage 5) van de masteropleiding van de Rotterdamse faculteit Geneeskunde is artikel 7.42a van toepassing op studenten die ernstige tekortkomingen op het gebied van professioneel gedrag of handelen vertonen, wijzend op een mogelijke ongeschiktheid voor de beroepsuitoefening. [Dus niet alleen *moreel-ontoelaatbare gedragingen* maar ook ernstige functiebeperkingen/deficiënties/incompetenties.]
- Meer in het bijzonder tracht de faculteit in dit verband zo vroeg mogelijk studenten te detecteren die onvoldoende beschikken over de algemene professionele vaardigheden die zijn vereist in het contact met anderen. [Zo'n tekortkoming kan aan een fysieke, zintuiglijke of psychische functiebeperking liggen of aan onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal.] Van de onprofessionele gedragingen van zo'n student wordt een dossier aangelegd door de examencommissie (dossier D1).
- Met het oog op een eventueel iudicium *abeundi* legt de commissie in geval van *ernstig laakbare* gedragingen/uitlatingen van een student, gepleegd in een onderwijssituatie, die op beroepsongeschiktheid of ongeschiktheid voor de praktische beroepsvoorbereiding wijzen, eveneens een dossier (D2) aan; belastende gegevens uit dossier D1 kan zij daarin invoegen. Ernstig laakbare gedragingen/uitlatingen, niet gepleegd in de hoedanigheid van leerling-arts, worden behandeld door de decaan, die daarvan een dossier (D3) aanlegt.
- Indien de gedragingen/uitlatingen van de student zodanig zijn dat de gegeven voorschriften en de genomen maatregelen met betrekking tot de goede gang van zaken in de gebouwen en terreinen van de instelling zijn overtreden, dan kan de examencommissie, afhankelijk van de ernst van de geconstateerde tekortkomingen of gedragingen, bewerkstelligen dat de student op basis van artikel 7.57h WHW (telkens) voor langere tijd wegens overlast door het College van Bestuur geschorst wordt. Schorsingen kunnen bijvoorbeeld nodig zijn om relevante anderen voor dreigend gevaar te behoeden. Maar volgens De Jong-Noordermeer (2023 pp.40-41), voormalig ambtelijk secretaris van de desbetreffende examencommissie, kunnen schorsingen ook dienstig zijn in geval van gedragingen en uitlatingen die anderszins onwenselijk zijn: volgens haar kan deviant of deficiënt handelen immers op zichzelf reeds als "een aantasting van het veilig leerklimaat (...) [van] medestudenten en medewerkers" worden beschouwd.
- De Jong-Noordermeer (op.cit. p.35) bericht dat de examencommissie half mei 2023 geweigerd heeft aan een student het diploma toe te kennen terwijl hij alle 180 studiepunten van de masteropleiding op zak had [en dus krachtens artikel 7.10 lid 2 WHW geslaagd was voor het basisartsexamen]. De commissie beriep zich daarbij op hetzelfde wetsartikel (de bevoegdheid van de examencommissie een nader onderzoek naar de beheersing van de eindtermen in te stellen) en 7.42a WHW (de wens van de examencommissie nader onderzoek in te stellen naar de beroepsgeschiktheid van de examenkandidaat).

IV. Naschrift: de casus Fouad L.

De diplomaweigering van half mei (genoemd door De Jong-Noordermeer) wordt bevestigd door Sleijfer (2023). Als bestuursvoorzitter van het academisch ziekenhuis (tevens decaan van de Rotterdamse faculteit Geneeskunde) bericht hij op 29 september dat de examencommissie half mei geweigerd had het diploma toe te kennen aan de examenkandidaat Fouad L. [die inmiddels verdacht werd van een drievoudige moord, gepleegd op 28 september]. Maar Sleijfer noemt ook nog de reden van die weigering: op grond van zijn strafblad [een taakstraf van 40 uur wegens dierenmishandeling] waren twijfels gerezen over zijn beroepsgeschiktheid. Pikant detail: dat strafblad behoorde niet tot dossier D2 van de examencommissie

maar tot dossier D3 van de faculteitsdecaan, want deze misdragingen waren niet gepleegd in de hoedanigheid van leerling-arts.

Eind september werd tevens bekend dat de verdachte in Nederland geboren (1991) maar van Marokkaanse afkomst was en dat hij op 5/6 augustus onder het pseudoniem *motorAnon* op het digitale discussieplatform 4Chan verslag had gedaan van zijn studie-ervaringen (2013-2023) in de Rotterdamse geneeskundeopleiding (Holleman 2023a, 2023b). Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dat verslag hout snijdt: zijn het de wanen van een verwarde jongeman of is het een waarheidsgetrouw verslag van een getalenteerde student, afkomstig uit een niet-academisch milieu, een medisch onderzoeker in de dop die behept is met een functiebeperking in het autistisch spectrum (Asperger)? In hoeverre heeft de faculteit in de periode 2013-2023 onrechtmatig gehandeld jegens deze student? En in hoeverre moet zij verantwoordelijk worden gehouden voor de psychische ontregeling waarmee hij tijdens zijn studie te kampen heeft gehad, alsmede voor de psychische ‘melt-down’ waarin hij terecht kwam nadat hem in mei het basisartsdiploma ontzegd was (Holleman 2024)?

Wes Holleman

weblog onderwijs 9-3-2024b

<https://onderwijsethiek.nl>

Verwijzingen

- Beerthuizen, A. en B. Bonke (19-1-2017, herdrukt 2-10-2023). Ernstige functiebeperking kan studie onmogelijk maken. Arts willen worden is niet genoeg. *Medisch Contact*, 2-10-2023. Url: <https://www.medischcontact.nl/actueel/laatste-nieuws/artikel/arts-willen-worden-is-niet-genoeeg>
- Bonke, B. en S.J. van Luijk (2010). *Protocol Iudicium Abeundi*. Utrecht: Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU). Url: https://www.nfu.nl/sites/default/files/2020-08/Protocol_Iudicium_Abeundi.pdf
- Dijkgraaf (2022). *Antwoord van Minister Dijkgraaf (OCW) op vragen van de [Tweedekamer]leden Van den Hil en Van der Woude*. Url: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20212022-3816.html>
- Harbers, L. (2022). ‘Sommige diploma’s verdienen geen handtekening.’ Het falen van het iudicium abeundi. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2022; 166:D6818. Met supplement “LOVEC – Aanpak onprofessioneel gedrag”. Url: <https://www.ntvg.nl/artikelen/sommige-diplomas-verdienen-geen-handtekening>
- Holleman, W. (2023a). *J'accuse....! Een aanklacht tegen de rechtsstaat*. Url: <https://onderwijsethiek.nl/onderwijs/jaccuse-een-aanklacht-tegen-de-rechtsstaat/> (15/11/2023)
- Holleman, W. (2023b). *Klokkenluider Fouad L*. Url: <https://onderwijsethiek.nl/onderwijs/klokkenluider-fouad-l/> (30/11/2023)
- Holleman, W. (2024). *De voorgeschiedenis van een moorddrama*. Url: <https://onderwijsethiek.nl/onderwijs/de-voorgeschiedenis-van-een-moorddrama/>
- Jong-Noordermeer, M. de (2023). Geen diploma – het iudicium abeundi. *Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht*, oktober 2023 nr. 3, 35-43.
- Mook, W.N.K.A. van, S.J. van Luijk, G.J.A.P.M. Oudhuis, M.T.H. Gulikers, L.W. Schuwirth (2007). Professioneel gedrag in de opleiding geneeskunde. *Tijdschrift voor Medisch Onderwijs* 26(4), 133-139. Url: https://www.researchgate.net/publication/224105273_Professioneel_gedrag_in_de_opleiding_geneeskunde
- Mook, W.N.K.A. van, S.J. van Luijk, C.P.M. van der Vleuten (2009). *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 153:A542. Url: <https://www.ntvg.nl/artikelen/professioneel-gedrag-de-opleiding-geneeskunde>
- Onderwijs- en Examenregeling master ErasmusArts 2022-2023, hoofdtekst en bijlagen* (Faculteit Geneeskunde Erasmus Universiteit Rotterdam). Url: <https://www.eur.nl/erasmusmc/onderwijs/regels-en-richtlijnen/master-geneeskunde/onderwijs-en-examenregelingen>
- Sleijfer, S. (29/9/2023). ‘Het Erasmus MC zal nooit meer hetzelfde zijn’. Url: <https://www.erasmusmc.nl/nl-nl/artikelen/de-dag-na-het-incident>
- Timmermans, M. (2023). Geneeskundestudenten die je niet aan je bed wil hebben. *Observant* 28/2/2023, herdrukt 2/10/2023. Url: <https://www.observantonline.nl/Home/Artikelen/id/59954/geneeskundestudenten-die-je-niet-aan-je-bed-wil-hebben>
- VN-verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap*. Url: https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14#Verdrag_2
- Wet Gelijke Behandeling op grond van Handicap of Chronische Ziekte*. Url: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0014915/2020-01-01>
- Wet Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW)*. Url: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005682/2024-01-01>
- Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (BIG)*. Url: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0006251/2024-01-01>
- Wet op het hoger onderwijs en onderzoek (WHOO 2006)*. Url van het (ingetrokken) wetsvoorstel: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/30588> (art. 3.48, MvT §3.2)
- Wet Versterking Besturing HO*. Stb. 2010, 119. Url van het wetsvoorstel: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/31821>